

TRESTNÍ PRÁVO V EVROPSKÉM PROSTŘEDÍ

Trestní právo procesní - úvod, základní zásady

7. 3. 2012, 14. 3. 2012

prof. JUDr. Jaroslav Fenyk, Ph.D., DSc.

Historické typy trestního procesu

- Vznik a vývoj inkvizičního trestního řízení
- Angloamerické trestní řízení
- Vývoj trestního procesu v evropských zemích
- Současný český trestní proces

Pojem, druhy a funkce trestního práva procesního a trestního řízení

- Vztah trestního zákona a trestního řádu
- Předpoklady a účel trestního řízení
- Zákon č. 218/2007 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže
- Funkce trestního práva procesního (trestního řízení)

Struktura českého trestního řádu

- § 1 - 156 Společná ustanovení
- § 157 - 179h Přípravné řízení
- § 180 - 365 Řízení před soudem
- § 366 - 460zp Některé úkony soudu v trestním řízení
- § 461 - 471 Přejícná a závěrečná ustanovení

§ 1 - 156 – Společná ustanovení

- Hlava 1 – Obecná ustanovení
- Hlava 2 – Účastníci řízení zúčastnění
- Hlava 3 – Obecná ustanovení o úkonech trestního řízení
- Hlava 4 – Zajištění osob, věcí a jiných majetkových hodnot
- Hlava 5 – Dokazování
- Hlava 6 – Rozhodnutí
- Hlava 7 – Stížnost a řízení o ní
- Hlava 8 – Náklady trestního řízení

§ 157 – 179h – Přípravné řízení

- Hlava 9 – Postup před zahájením trestního stíhání
- Hlava 10 – Zahájení trestního stíhání, další postup v něm a zkrácené přípravné řízení

§ 180 – 365 – Řízení před soudem

- Hlava 11 – Základní ustanovení
- Hlava 12 – Předběžné projednání obžaloby
- Hlava 13 – Hlavní líčení
- Hlava 14 – Veřejné zasedání
- Hlava 15 – Neveřejné zasedání
- Hlava 16 – Odvolání a řízení o něm
- Hlava 17 – Dovolání
- Hlava 18 – Stížnost pro porušení zákona a řízení o ní
- Hlava 19 – Obnova řízení
- Hlava 20 – Zvláštní způsoby řízení
- Hlava 21 – Vykonalací řízení
- Hlava 22 – Zahlázení odsouzení

§ 366 – 460zp – Některé úkony souvisící s trestním řízením

- Hlava 25 – Udělení milosti a použití amnestie
- Hlava 25 – Právní stávk s cizincem

§ 461 – 471 – Přechodná a závěrečná ustanovení

Základní zásady (vůdčí právní ideje)

Funkce

- **interpretační** – prostřednictvím základních zásad trestního řízení provádí orgány činné v trestním řízení interpretaci příslušného ustanovení trestního řádu tím je zajištěn předpoklad pro jednotnou interpretaci;
- **aplikační** – funguje obdobně jako interpretační, přičemž se projevuje v rozhodovacím procesu orgánů činných v trestním řízení;
- **zákonodárná** – zákonodárci při tvorbě práva musí důsledně vycházet ze základních zásad, na nichž je příslušná norma vybudována;
- **poznávací** – z charakteru základních zásad a jejich uplatnění v trestním procesu lze usuzovat na charakter trestního procesu (inkviziční, adversární, smíšený);
- **kontrolní** – zaměřena na dodržování zákonnosti.

Základní zásady trestního práva procesního

- Rozhodování o vině a trestu nezávislým soudem (čl. 81, 90 Ústavy a druhá věta čl. 38 Ústavy, čl. 30 odst. 1, 40 odst. 1 LZPS)
- Vázanost soudů jen zákonem (čl. 95 odst. 2 Ústavy)
- Právo na zákonného soudce (čl. 38 odst. 1 LZPS)
- Právo na soudní ochranu (čl. 36 LZPS)
- Zásady vyplývající z mezinárodních smluv (čl. 10 Ústavy)
- Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
 - Právo na svobodu a osobní bezpečnost (čl. 5)
 - Právo na spravedlivý proces (čl. 6)

Základní zásady trestního řízení

- Společné zásady (stíhání jen ze zákonných důvodů, spolupráce se zájmovými sdruženími občanů, zásada obhajoby)
- Zásady zahájení trestního řízení (zásada ofiiciality, legality, obžalovací)
- Zásada veřejnosti
- Zásady dokazování (zásada vyhledávání, zásada bezprostřednosti a ústnosti, presumpce nevinny, volného hodnocení důkazů)
- Zásada materiální pravdy

Prameny trestního práva procesního

a) Základní právní předpisy

- **Zákon o trestním řízení soudním (trestní řád)** (zákon č. 141/1961 Sb., ve znění pozdějších předpisů) **POZOR na novelu č. 459/2011 Sb. s účinností od 1. 1. 2012!**
- **Trestní zákoník** (zákon č. 40/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů)
- **Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže** (zákon č. 218/2003 Sb., ve znění pozdějších předpisů)
- **Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim** (zákon č. 418/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů)
- **Zákon o státním zastupitelství** (zákon č. 183/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů)
- **Zákon o soudech a soudcích** (zákon č. 6/2002 Sb., ve znění pozdějších předpisů)
- **Zákon o Policii České republiky** (zákon č. 273/2008 Sb., ve znění pozdějších předpisů)
- **Zákon o advokacii** (zákon č. 85/1996 Sb., ve znění pozdějších předpisů)
- **Zákon o výkonu trestu odnětí svobody** (zákon č. 169/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů)

Prameny trestního práva procesního

- Zákon o výkonu vazby (zákon č. 203/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů)
- Zákon o znalcích a tlumočnících (zákon č. 36/1967 Sb., ve znění pozdějších předpisů)
- Zákon o Ústavním soudu (zákon č. 182/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů)
- Zákon o Probační a mediační službě (zákon č. 257/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů)
- Zákon o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením (zákon č. 137/2001 Sb., ve znění pozdějších předpisů)
- Zákon o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení (zákon č. 279/2003 Sb., ve znění pozdějších předpisů), atd.

Prameny trestního práva procesního

b) Základní mezinárodní dokumenty:

- Všeobecná deklarace lidských práv (usnesení č. DE 01/48, 1948)
- Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (1950 a 14 protokolů)
- Evropská úmluva o vydávání (1957, dodatkové protokoly 1975, 1989)
- Evropská úmluva o vzájemné pomoci v trestních věcech (1959, dodatkové protokoly 1978, 2001)
- Evropská úmluva o dohledu nad podmíněně odsouzenými a podmíněně propuštěnými pachateli (1964)
- Evropská úmluva o mezinárodní závaznosti trestních rozsudků (1970)
- Evropská úmluva o předávání trestního řízení (1972)
- Evropská úmluva o potlačování terorismu (1977, doplňující protokol 2003)
- Úmluva o předávání odsouzených osob (1983, dodatkový protokol 1997)

Prameny trestního práva procesního

- Evropská úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (1988, dodatkové protokoly 1993)
- Úmluva o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu (1990)
- Trestně právní úmluva o korupci (1999, dodatkový protokol 2003)
- Úmluva Rady Evropy o trestných činech spáchaných prostřednictvím počítačů (2001, dodatkový protokol 2003)
- Úmluva Rady Evropy o prevenci terorismu (2005)
- Úmluva OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami (1988)
- Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu (2000) atd.
- Schengenská prováděcí úmluva (1985)
- Rámcová rozhodnutí Rady po r. 1999
- Úmluva o právní pomoci ve věcech trestních mezi členskými státy EU (2000)

Reforma trestního práva procesního

- Osnova trestního řádu
- Současné úprav prací

Základní zásady trestního řízení

Zásada stíhání jen ze zákonných důvodů

- Podle článku 8 odst. 2 Listiny základních práv a svobod „nikdo nesmí být stíhán nebo zbaven svobody jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon.“ Obdobnou definici obsahuje § 2 odst. 1 trestního řádu. Procesním vyjádřením této zásady je presumpce nevinnosti podle článku 39 Listiny a § 2 odst. 2 trestního řádu – „dokud pravomocným odsudkem s definitivním rozsudkem soudem není vina vyslovena, nelze na jednotlivce hledět jako by byl vinen“).

Zásada legality

- Podle § 2 odst. 3 trestního řádu je státní zástupce povinen podat všechny trestné činy, o nichž dozví, pokud zákon nebo vyhláška nebo mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, nestanoví jinak.

Základní zásady trestního řízení

Zásada oficiality

- Podle § 2 odst. 4 trestního řádu (policejní orgán, státní zástupce a soud) postupují z úřední povinnosti, přestože tento zákon nestanoví něco jiného; trestní věci musí projednat urychleně bez zbytečných průtahů (s největším urychlením projednávají zejména vazební řízení, ve kterých je ohrožen majetek) a s plným šetřením základních právních bod.

Zásada zjišťování skutkového stavu bez důvodných pochybností (zásada materiální pravdy)

- Podle § 2 odst. 5 trestního řádu orgány činné v trestním řízení postupují ve věcech tak, aby byl zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí. Doznání obviněného nezbrání orgány činné v trestním řízení povinnosti přezkoumat všechny podstatné okolnosti případu.

Základní zásady trestního řízení

Zásada volného hodnocení důkazů

- Podle § 2 odst. 6 trestního řádu orgán činný v trestním řízení hodnotí důkazy podle svého vlastního svědění založeného na pečlivém uvážení všech okolností případu jednotlivě i v jejich souhrnu. Soudy rozhodují také přímých i nepřímých důkazů. Tzn. žádný druh důkazů není upřednostňován. Všechny důkazy soud posuzuje jednak jednotlivě a jednak ve vzájemném vztahu.

Zásada obžalovací

- Podle § 2 odst. 8 trestního řádu trestní stíhání před soudy je možné jen na základě obžaloby podané státním zástupcem.

Základní zásady trestního řízení

Zásady veřejnosti, ústnosti a bezprostřednosti

- Podle § 2 odst. 10 trestního řádu se trestní věci před soudem projednávají veřejně tak, aby se občané mohli přejednávání zúčastnit a jednání sledovat. Při hlavním líčení a veřejném zasedání může být veřejnost vyloučena jen v případech výslovně stanovených v trestním řádu. Veřejnost může být vyloučena z řízení před soudem, jestliže veřejné projednávání přitom mohlo ohrozit tajemství, které je chráněno zákonem, morálku nebo nerušený průběh řízení nebo bezpečnost či jiný důležitý zájem svědků. Veřejnost může být vyloučeno také jen pro část řízení.
- Podle § 2 odst. 11 trestního řádu jednání před soudem je ústní; důkaz výpověďmi svědků, žalců a obviněného se provádí zpravidla tak, že se tyto osoby vyslechají.
- Podle § 2 odst. 12 trestního řádu při rozhodování v hlavním líčení, jakož i ve veřejném i neveřejném zasedání smí soud přihlídnout jen k těm důkazům, které byly při tomto jednání provedeny.

Základní zásady trestního řízení

Zásada zajištění práva na obhajobu

- Každý, proti němuž se trestní řízení vede, musí být v řízení poučen o právech umožňujících mu plné uplatnění obhajoby a o tom, že si též může zvolit obhájce; všechny orgány činné v trestním řízení jsou povinny zajistit obviněnému plné uplatnění jeho práv.

Právo užívat mateřský jazyk

- Každý je oprávněn používat před orgány činnými v trestním řízení svůj mateřský jazyk. Tyto orgány vedou řízení a vyhotovují všechna rozhodnutí v českém jazyce. Jestliže je zapotřebí přvést překlad obsahu písemného dokumentu nebo jestliže obviněný prohlásí, že neovládá jazyk, ve kterém se řízení vede, bude přizván tlumočník.

Základní zásady trestního řízení

Zásada vyhledávací

- Konkretizuje zásadu oficiality, podle níž o důkazní řízení. Podle § 2 odst. 5 jsou orgány činné v trestním řízení povinny zjišťovat závažné skutečnosti, ať svědčí v neprospěch či ve prospěch obviněného. Účinná povinnost zjišťování byla trestního řádu č. 265/2001 Sb. odlišila vzhledem k ohledu povinnosti orgánů činných v trestním řízení na přípravné řízení před soudem.

Zásada presumpce nevinny

- Je vyjádřena v ustanovení § 2 odst. 2 tak, že dokud pravomocně odsuzujícím rozsudkem soudu není vyslovena vina, nelze na toho, proti němuž se vede trestní řízení, hledět jako by byl vinen.

Základní zásady trestního řízení

Zásada rychlosti a šetření občanských práv zaručených ústavou, přiměřenosti a zdrženlivosti

- Podle § 2 odst. 4 se trestní řízení musí provádět s plnou rychlostí a s plným šetřením práv a svobod zaručených Listinou základních práv a svobod a mezinárodními smlouvami o lidských právech a základních svobodách, jimiž je Česká republika vázána; při provádění úkonu trestního řízení lze těchto práv osob, jichž se úkony dotýkají, zasahovat jen v odůvodněných případech na základě zákona a v nezbytné míře pro zajištění účelu trestního řízení.

Zásada nepřipustnosti zásahu petic do činnosti orgánů trestního řízení

- Je vyjádřena v § 2 odst. 4 věta poslední tak, že k obsahu petic zasahujících do plnění povinností orgány činné v trestním řízení nepřihlížejí.

Dotazy?

The background is a dark blue field filled with various geometric shapes. There are numerous circles and squares in different sizes and shades of teal and light blue. Some shapes are solid, while others are semi-transparent or layered. The overall composition is abstract and modern.

Děkuji za pozornost.